

श्रीः

अङ्कुर पाठः 8

सुभाषितम्-

तैलाद्रक्षेज्जलाद्रक्षेद्रक्षेत्शिथिलबन्धनात् ।

(i.e - तैलात् रक्षेत् जलात् रक्षेत् रक्षेत् शिथिलबन्धनात्)

मूर्खहस्ते न दातव्यम् एवं वदति पुस्तकम् ॥

The book says- “Please do protect me from oil, water and loose binding. Never give me into the hands of a fool”.

कथा - धीरः बालः कृष्णः

बालकृष्णः गोकुले वसति । नन्दगृहे क्रीडति । दुष्टः कंसः कृष्णं हन्तुम् इच्छति । दुष्टां राक्षसीं पूतनां प्रेषयति । कामरूपिणी पूतना सुन्दररूपं धरति । गोकुलं गच्छति । शिशुकृष्णं गृह्णाति । वात्सल्याभिनयं करोति । विषभरितं स्तन्यं पाययति । चतुरः बालकृष्णः राक्षसीं पूतनां दशति । पूतना उच्छैः आक्रन्दयति । भूमौ पतति । मरणं प्राप्नोति । एवं शिशुरूपी कृष्णः पुतनां हन्ति ।

ज्ञानबिन्दुः

कोशः- Encyclopedia like works composed thousands of years ago- *veda* is one such library of knowledge

निरुक्तः of Yaskacharya's, a *kosha* that contains definitions for *vedic* terminology

श्रीक्षा- Thesaurus-like works dealing with phonetics & essential information.

मानसोल्लासम् of Someshwara in the medieval times and encyclopedia of Indian life

अमरकोशः of अमरसिंहः Lexicon of synonyms

शब्दकोशः - normal dictionaries and more varieties -

एकाक्षरीकोशः द्व्यक्षरीकोशः त्र्यक्षरीकोशः / क्रियापदकोशः, सुबन्तकोशः संज्ञार्थतत्त्वकोशः etc...

ऐकवचनम्

कर्तृ कर्म क्रिया

दशरथः पुत्रम् आहवयति

दशरथः पुत्रं प्रीणाति

दशरथः पुत्रं गुरुकुलं प्रेषयति

बहुवचनम्

कर्तृ कर्म क्रिया

दशरथः पुत्रान् आहवयति

दशरथः पुत्रान् प्रीणाति

दशरथः पुत्रान् गुरुकुलं प्रेषयति

कर्तृ-कर्म-क्रियापदैः रामायणकथां रचयाम !!

कर्तृपदम् - प्रथमाविभक्तिः श्लोकेषु (in श्लोकाः)

एकवचने बहुवचने च

गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुः गुरुर्देवो महेश्वरः ।

गुरुः साक्षात् परंब्रह्म तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥

माता च पार्वती देवी पिता देवो महेश्वरः ।

बान्धवाः शिवभक्ताः च स्वदेशो भुवनत्रयम् ॥

सर्वोपनिषदो गावो दोग्धा गोपालनन्दनः ।

पार्थो वत्सः सुधीः भोक्ता दुग्धं गीतामृतं महत् ॥

या कुन्देन्दुतुषारहारधवला या शुद्धवस्त्रान्विता

या वीणावरदण्डमण्डितकरा या श्वेतपद्मासना ।

या ब्रह्माच्युतशङ्करप्रभृतिभिः देवैः सदा पूजिता

सा मां पातु सरस्वती भगवती निःशेषजाड्यापहा ।

श्वेतपद्मासना देवी श्वेतपुष्पोपशोभिता

श्वेताम्बरधरा नित्या श्वेतगन्धानुलेपना ।

श्वेताक्षसूत्रहस्ता च श्वेतचन्दनचर्चिता

श्वेतवीणाधरा शुभ्रा श्वेतालङ्कारभूषिता ॥

धर्मक्षेत्रे कुरुक्षेत्रे समवेता युयुत्सवः ।

मामकाः पाण्डवाः च एव किमकुर्वत सञ्जय ॥

कर्मपदम् - द्वितीयाविभक्तिः श्लोकेषु (in श्लोकाः)

एकवचने-

ज्ञानानन्दमयं देवं निर्मलस्फटिकाकृतिम् ।
आधारं सर्वविद्यानां हयग्रीवम् उपास्महे ॥

वसुदेवसुतं देवं कंसचाणूरमर्दनं । देवकीपरमानन्दं कृष्णं वन्दे जगद्गुरुम् ॥

नमामि नारायणपादपङ्कजं । करोमि नारायणपूजनं सदा ।
वदामि नारायणनाम निर्मलं । स्मरामि नारायणतत्त्वमव्ययम् ॥

ब्रह्मानन्दं परमसुखदं केवलं ज्ञानमूर्ति ।
द्वन्द्वातीतं गगनसदृशं तत्त्वमस्यादिलक्ष्यम् ।
ऐकं नित्यं विमलमचलं सर्वधीः-साक्षिभूतं ।
भावातीतं त्रिगुणरहितं सद्गुरुं तं नमामि ॥

बहुवचने

पापान् निवारयति योजयते हिताय
गुह्यं निगूहति गुणान् प्रकटीकरोति ।
आपद्गतं च न जहाति ददाति काले
सन्मित्रलक्षणमिदं प्रवदन्ति सन्तः ॥

गुरुनहत्वा हि महानुभावान् (गुरुन् अहत्वा हि महानुभावान्)
श्रेयो भोक्तुं भैक्ष्यमपीह लोके ।
हत्वार्थकामांस्तु गुरुनिहैव (गुरुन् इह एव)
भुञ्जीय भोगान् रुधिरप्रदिग्धान् ॥ - भगवद्गीता

रोगान् अशेषान् अपहंसि तुष्टा
रुष्टा तु कामान् सकलान् अभीष्टान् ।
त्वामाश्रितानां न विपन्नराणां
त्वामाश्रिता ह्याश्रयतां प्रयान्ति ॥

